

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
"КИЇВО-МОГИЛЯНСЬКА АКАДЕМІЯ"

ШЕГЕДА ОЛЕНА ПЕТРІВНА

УДК 883.3 (09)

**МОДЕРНІСТСЬКІ ТЕНДЕНЦІЇ
У ПОЕЗІЇ "МОЛОДОЇ МУЗИ"**

10.01.01 – українська література

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата філологічних наук

Київ – 2009

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана на кафедрі українського літературознавства та компаративістики Житомирського державного університету імені Івана Франка Міністерства освіти і науки України, м. Житомир.

Науковий керівник: – кандидат філологічних наук, професор
МОНАСТИРЕЦЬКИЙ Леонід Семенович,
Житомирський державний університет
імені Івана Франка,
професор кафедри українського
літературознавства та компаративістики

Офіційні опоненти: – доктор філологічних наук, професор
САЛИГА Тарас Юрійович,
Львівський національний університет
імені Івана Франка,
професор кафедри української літератури
імені акад. М. Возняка;

– кандидат філологічних наук
БОРТКО Олександра Анатоліївна,
старший співробітник Інституту літератури
ім. Т.Г. Шевченка НАН України
(відділ української літератури ХХ століття).

Захист відбудеться "___" _____ 2009 р. о _____ годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.008.03 у Національному університеті "Києво-Могилянська академія" (04655, м. Київ, вул. Г. Сковороди, 2).

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Національного університету "Києво-Могилянська академія" (04655, м. Київ, вул. Г. Сковороди, 2).

Автореферат розісланий "___" _____ 2009 р.

Вчений секретар спеціалізованої
вченої ради

Г.І. Павленко

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. У сучасних наукових працях, присвячених вивченню творчості поетів „Молодої Музи”, чимало уваги приділяється дослідженню таких аспектів, як передумови та літературна ситуація формування цього творчого угруповання, його місце в літературному процесі ХІХ-ХХ ст., проблема належності його творів до тих чи інших стилевих різновидів модернізму.

Про витoki модерністських тенденцій у творчості „Молодої Музи” писав Б. Рубчак у статті „Пробний лет”. 1991 року вийшла впорядкована М. Ільницьким збірка поезій „молодомузівців” „Розсипані перли”, в якій, окрім передмови упорядника „Краси свічадо”, було вміщено також згадану статтю Б. Рубчака. Вагомим внеском у вивчення творчості львівських поетів стало дослідження М. Ільницького „Від „Молодої Музи” до „Празької школи”. Наприкінці 90-х років ХХ століття та на початку ХХІ з’являються синтетичні праці про український модернізм С. Павличко „Дискурс модернізму в українській літературі”, В. Моренця „Національні шляхи поетичного модернізму першої половини ХХ ст.: Україна і Польща”, Т. Гундорової „Проявлення Слова”, Н. Шумило „Під знаком національної самобутності”, Я. Поліщука „Міфологічний горизонт українського модернізму”, в яких принагідно подається характеристика творчості поетів „Молодої Музи”. Усі ці дослідники відзначають філософсько-стильову багатоаспектність творчості „Молодої Музи” – поєднання в одному творі ознак різних літературних родів, мистецький синтез та співіснування у творчості рис символізму, неоромантизму, декадансу, імпресіонізму.

Дослідники по-різному оцінюють значення „Молодої Музи” в історії української літератури. М. Ільницький вважає, що це був помітний факт літературного життя не лише на західноукраїнських землях, а й для української літератури в цілому, оскільки творчість „Молодої Музи” стала ланкою зв’язку між раннім українським модернізмом і пізнішою течією символізму. На думку С. Павличко, поезія „молодомузівців”, на жаль, не виробила нової мови для вияву нових почуттів, оскільки вона застосовувала старі слова, стару метрику, старі, часто фольклорні кліше. З таким спостереженням не погоджуються В. Моренець, котрий вказує на своєрідний семантично-лексичний та образний код, притаманний „молодомузівцям”, упізнаваний „молодомузівський” комплекс семантичних кодів та художніх значень, що присутній у творчості митців подальшого часу, а також Т. Гундорова, яка вбачає в засвоєнні нових можливостей поетичного вислову, руйнуванні традиційної структури вираження, тяжінні до нових текстуальних інтерпретацій та, головне, у відкритті внутрішньої форми буття художності, поезії, літератури – вагоме значення творчості „Молодої Музи” в історії української літератури.

Таким чином, у сучасних дослідженнях поетичної творчості „Молодої Музи” розглянуто значення її в українському літературному модернізмі, запропоновано декілька типологій мотивів її творчості та модерністських рис, та все ж актуальним видається вивчення творчості цих поетів на рівні поетики художнього твору з дослідженням таких аспектів, як фонетичний та лексичний рівні мовної організації, образно-символічний континуум, виявлення і типологізація основних мотивів, характеристика емоційного тла поезій і типу ліричного „я”, що потребує ретельної текстуальної, інтерпретаційної роботи з творами цих митців.

Такий підхід до вивчення творчого спадку „Молодої Музи” дасть можливість конкретним художнім матеріалом аргументувати його модерністський характер, акцентувати на наявності у більшості поезій рис і художніх прийомів, властивих тим чи іншим стильовим різновидам модернізму (неоромантизму, символізму, імпресіонізму та ін.), залучаючи до літературознавчого розгляду широкий обсяг текстового матеріалу, який залишився поза увагою дослідників.

Зв’язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Напрямок дослідження узгоджується з науковими планами кафедри українського літературознавства та

компаративістики Житомирського державного університету імені Івана Франка і є складовою комплексного проекту „Історична поетика української літератури” (затвердженого 12.12.2000 року). Тема дисертації затверджена на засіданні бюро Наукової ради НАН України з проблеми „Класична спадщина та сучасна художня література” при Інституті літератури ім. Т.Г. Шевченка (протокол № 3 від 12 червня 2003 року).

Метою дослідження є вивчення образної системи, виявлення та інтерпретація образно-символічного континууму та модерністських тенденцій у поетичних творах „молодомузівців”.

Завдання дослідження:

- узагальнити матеріали сучасних досліджень про сутність модернізму, його прояви на українському літературному ґрунті, зокрема в поезії „Молодої Музи”;
- визначити типологію поетичної символіки „молодомузівців”;
- окреслити тип ліричного „я” у поезії „Молодої Музи”;
- розглянути й систематизувати основні поетичні мотиви „молодомузівців”;
- проаналізувати модерністські аспекти поетики стихій у віршах „Молодої Музи”;
- на основі результатів дослідження поезії „Молодої Музи” з’ясувати її художнє значення в історії розвитку української літератури.

Об’єктом дослідження є поетичні твори львівського літературного угруповання „Молода Муза”, опубліковані в збірках „Розсипані перли” (поезія П. Карманського, В. Пачовського, С. Чарнецького, С. Твердохліба, Б. Лепкого, О. Луцького, М. Рудницького), П. Карманського „Ой люлі, смутку: Поезії”, В. Пачовського „Зібрані твори”, Б. Лепкого „Твори”.

Предмет дослідження – модерністські тенденції в поезії „Молодої Музи”.

Методологічною основою роботи є загальнотеоретичні праці зарубіжних та вітчизняних учених (М. Бахтін, Г. Башляр, Г.-Г. Гадамер, Т. Гундорова, О. Лосєв, Ю. Лотман, С. Павличко, І. Франко, К.-Г. Юнг, С. Яковенко), істориків літератури (М. Ільницький, Ю. Кузнецов, В. Моренець, Я. Полішук, Б. Рубчак, Н. Шумило). У роботі використано конкретно-історичний аналіз літературно-художніх та історико-літературних джерел. Для інтерпретації поетичних текстів застосовано структурно-семіотичний, рецептивно-естетичний, порівняльно-типологічний методи дослідження, а також метод психоаналізу поетики стихій у художньому творі.

Наукова новизна роботи полягає в тому, що:

- на сучасній методологічній основі вперше подано системну інтерпретацію модерністських тенденцій у поезії „Молодої Музи”;
- виділено та обґрунтовано художню домінанту символізму у спектрі літературних пошуків „молодомузівців”;
- витлумачено і науково пояснено тип ліричного „я” у поезії „Молодої Музи”;
- здійснено комплексний аналіз колористичної символіки у поетичних творах „молодомузівців”;
- проаналізовано поетичне осмислення стихій у поетичних текстах „Молодої Музи”;
- визначено основні модерністські тенденції у творчості „Молодої Музи”, яка була знаковим явищем у прокладанні модерних шляхів розвитку української літератури кінця XIX – початку XX ст.

Теоретичне значення одержаних результатів. Створена на основі інтерпретації поетичних образів „Молодої Музи” типологія поетичної символіки та мотивів лірики доводить символістський характер творчості та декадентське світовідчуття „молодомузівців”. Типологія поетичних образів, характеристика ліричного „я”, вивчення художніх прийомів „молодомузівців” розкривають естетичну сутність модерністських тенденцій у поезії цього літературного угруповання і вписують її у контекст українського та європейського модернізму.

Практичне значення одержаних результатів: матеріал дисертації може бути використаний при укладанні повного видання поетичних творів „Молодої Музи”, а також у

викладанні навчальних курсів і в подальших дослідженнях поетичної творчості „молодомузівців”.

Апробація результатів дисертації. Окремі ідеї та висновки дослідження були представлені як доповіді на трьох міжнародних і двох всеукраїнських наукових конференціях:

- 1) VII Міжнародна наукова конференція молодих учених. – Інститут літератури імені Тараса Шевченка. – 24-26 червня 2004 р.;
- 2) Всеукраїнська наукова конференція „Творчість „молодомузівців” і проблеми українського модернізму”(До 125-річчя від дня народження Степана Чарнецького). – Львівський національний університет імені Івана Франка, кафедра української літератури ім. М. Возняка. – 27 січня 2006 р.;
- 3) Міжнародна науково-практична конференція „Творчість І.Я. Франка в контексті української духовності”. – Житомирський державний університет імені Івана Франка, кафедра української літератури. – 11-12 жовтня 2006 р.;
- 4) IV Всеукраїнська науково-теоретична конференція „Українська література в контексті світової”. – Південноукраїнський державний педагогічний університет імені К.Д. Ушинського, історико-філологічний факультет. – 18-19 травня 2007 р.;
- 5) Міжнародна наукова конференція „Актуальні проблеми вивчення життя і творчості Ольги Кобилянської та українського літературного процесу”. – Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича. – 27-28 листопада 2008 р.

Структура роботи: складається зі вступу, трьох розділів, висновків та списку використаних джерел (169 позицій). Загальний обсяг роботи – 187 сторінок, із них 170 – основного тексту.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **Вступі** обґрунтовується актуальність теми дисертації, визначаються її предмет та об'єкт, формулюються мета і завдання, розкриваються наукова новизна та практична цінність, описується методологічна й теоретична основа дослідження, подаються відомості про апробацію отриманих результатів та структуру роботи.

У першому розділі – „**Молода Муза” в контексті модернізму**” – узагальнюються й підсумовуються наукові напрацювання українських та зарубіжних дослідників про поетичну творчість „Молодої Музи” в контексті українського та європейського модернізму. Пропонується розглядати модерністські тенденції як формально-змістове тяжіння творів до того чи іншого стильового різновиду модернізму, що відстежується на різних рівнях художньої образності.

У підрозділі 1.1. „*Модерністські тенденції у творчості поетів „Молодої Музи” як теоретична проблема*” визначається стильова належність поетичної творчості „молодомузівців”, з'ясовуються прояви в їхніх поезіях рис таких стильових різновидів модернізму, як символізм, неоромантизм, імпресіонізм, елементів преекспресіонізму, а також сутність явища декадансу в українській культурі межі ХІХ-ХХ ст.

Дослідники М. Ільницький, В. Моренець, Т. Гундорова, С. Павличко, Я. Поліщук, Б. Рубчак, Н. Шумило, С. Яковенко стверджують модерністський характер творчих пошуків поетів „Молодої Музи”, але мають різні погляди на природу й походження в них модерністських тенденцій.

Епоха модернізму, сучасниками якої були „молодомузівці”, крім змін у європейській філософській думці, принесла також зміну естетичної парадигми. Ці світоглядні та мистецькі тенденції зумовили модерністський характер поетичної образності в їхніх текстах, появу нових образів, мотивів, спричинили потяг до підсвідомого, надреального, звернення до таких художніх засобів, як поетичний символ, синестезія тощо. До специфічних рис поезії „Молодої Музи” дослідники відносять: філософсько-стильову багатоаспектність; великий обсяг художньо осмисленої символіки античності, слов'янської міфології, середньовічної та

модерної світової літератури; декадентську емоційну тональність поетичних текстів „молодомузівців” та характерний тип ліричного „я”, якому властиві почуття самотності, туга за нездійсненим, есхатологічні відчуття, переживання власної ущербності, самоспоглядання, переоцінка вартостей, індивідуалізм, ностальгія, зневіра, страждання, розпач, які супроводжуються роздумами про загублений рай, щасливе минуле.

В цілому, художньому світу цих поетів, на думку М. Ільницького, властивий дуалізм, що виявляється в мотивах боротьби світливих і темних сил та двоїстості образів.

Показовим для творчої манери „молодомузівців” є часте звертання до мариністики, що О. Кононенко трактує як романтичну рису, а Я. Поліщук вважає ознакою символістського бачення речей. Т. Гундорова звернула увагу на негативістський дискурс (заперечення міщанства, брехні, продажності, буденщини) та психоаналітичний характер мовлення (повтори, замовчування, інтенсифікація образності).

В. Моренець відзначає химерність молодомузівського поетичного дискурсу, в якому фольклорно-народнописенні матриці розриваються чужорідними образно-смысловими структурами.

Т. Гундорова і Я. Поліщук відзначають характерне поєднання еротики з аскетичною нотою – образ своєрідного „спіритуалізованого кохання”.

Важливого естетичного значення у творчості цього літературного угруповання набули філософські та психологічні пейзажі, особливістю яких стали екзотизм і фантастичність, відсутність міста, а основним засобом їх творення – контраст.

У підрозділі 1.2. *„Літературні витoki модерністських тенденцій у поезії „Молодої Музи”* розкриваються шляхи проникнення модерністських тенденцій у творчу манеру „молодомузівців”, серед яких – численні переклади творів французьких, бельгійських, польських, російських символістів, праць німецьких філософів, у яких окреслювалися актуальні для епохи модерну естетичні орієнтири і які ставали джерелом натхнення й творчих експериментів.

Досить помітним є вплив на творчість „Молодої Музи” американського письменника Е. По та французьких символістів Ш. Бодлера, А. Рембо, Е. Верхарна, П. Валері. Проте це не було механічне перенесення на новий ґрунт певних поетичних кліше чи просте наслідування. Розбудова образної системи віршів, зокрема у випадку зображення еротичних моментів та розкриття теми смерті, закорінена в основі різних ментальностей, що не дозволяє українським поетам, на відміну від французьких, вдаватися до натуралізму. У „молодомузівців” філософський аспект явища смерті формулюється прямо, у французькій поезії до нього звертаються опосередковано – через змалювання фізіологічних явищ тління. Відмінність полягає також у яскравій витонченості та естетизмі української лірики, тяжінні до класичних канонів. У французів не так часто, як у поезії „молодомузівців”, зустрічаються захоплюючі описи могутніх стихій моря й океану, гірських пейзажів.

Дослідники (зокрема, Б. Рубчак) переконують, що вплив на творчість „молодомузівців” мали також бельгійські письменники-символісти, а надто М. Метерлінк, що виявилось у специфіці тем та емоційній тональності поезій, які навіюють настрої передчуття кінця і містять символіку смерті.

Надзвичайно важливу роль у формуванні смислових домінант їхньої поезії відіграла філософія Ф. Ніцше та А. Шопенгауера (на цьому наголошує С. Яковенко), а найбезпосередніший вплив на поезію „Молодої Музи” мала польська література, зокрема творчість представників „Молодої Польщі” Ст. Пшебишевського та К. Пшерва-Тетмайера.

У підрозділі 1.3. *„Поезія „Молодої Музи” в контексті раннього українського модернізму”* коротко з’ясовуються умови становлення творчості представників цього літературного угруповання, розглядаються причини неприйняття творчого новаторства „молодомузівців” прихильниками традиційної літератури.

Окрім співіснування реалістичної та модерністської тенденцій, що закономірно призвело до конфлікту літературних поколінь, причинами неприйняття художньої манери молодих митців були також відсутність чіткої диференціації термінів „модернізм” і

„символізм”, ототожнення понять „декадентський” та „модний”, зумисне викривлення терміну „декаданс”, який пов’язували з негативною семантикою ідеологічного ярлика. Таку позицію займали прихильники позитивізму в українській літературі на межі XIX-XX ст., а згодом її активно підхопили радянські літературознавці. Мистецька самодостатність, яскрава авторська індивідуальність, символістське утаємничення мови художніх творів „молодомузівців” суперечили традиціоналістській теорії, їхня творчість сприймалася як чужорідна й загрозна для української літератури в цілому, а їх самих звинувачували в надто тісному наслідуванні французьких поетів-символістів. Художні пошуки „молодомузівців” вдалося частково реабілітувати лише на межі XX-XXI ст., коли явища декадансу та модернізму були належним чином досліджені й термінологічно окреслені.

У другому розділі **„Особливості модерністської поетики у творчості поетів „Молодої Музи”** на прикладі конкретних поетичних текстів описується специфіка творчої манери цього літературного угруповання, а саме: еkleктизм творчого методу, мотиви лірики, тип ліричного „я”, поетична семантика кольору та характер прояву в їхніх творах декадентського світовідчуття.

У підрозділі 2.1. *„Еkleктизм творчого методу”* розглядається проблема еkleктизму творчого методу поетів-„молодомузівців” та її бачення такими авторитетними вченими, як М. Ільницький, Т. Гундорова, О. Кононенко, В. Моренець, Я. Поліщук, Б. Рубчак, Н. Шумило, С. Яковенко.

Поєднання різностильових елементів дає підстави говорити про помітні прояви сецесійного стилю у творчості цих поетів, що, крім вітчизняних літературознавців Т. Гундорової, Я. Поліщука, зауважила також польська дослідниця А. Матусяк. На сецесійне забарвлення поетичного стилю „Молодої Музи” вказує також велика кількість описів природи, рослинне декорування.

До імпресіоністських рис поетичних творів „молодомузівців” належать: витончене вираження емоцій з метою вразити та здивувати читача; художнє відображення мінливості настроїв та мінливості світу; двоїстість мотивів вірша як варіант властивої імпресіонізму мінливості змісту; модерністське розуміння краси, що включає поняття гармонії; використання певного кола поетичних образів (зорових, слухових) для ліризації віршів і звертання до народнопісенної манери, яка апелює до найглибших архетипних пластів психіки читача. Зображення життя через призму внутрішнього світу ліричного „я” в імпресіоністському творі породжує психологічну та філософську насиченість пейзажів, чому також сприяє широка палітра кольорів та відтінків, часто вживаних поетами „Молодої Музи” у символічному значенні.

Поезії „Молодої Музи” властиві елементи преекспресіонізму, що видно із характеру образно-емоційного тла віршів: використання підкресленого (вражаючого) контрастування барв, мотивів, образів; висота трагічного світовідчуття; творення світу вищого порядку і наповнення його почуттями, властивими стану афекту (захоплення, страх, жах, відчуття апокаліпсису); відсутність гармонії у собі і гармонії зі світом; загострена реакція на розпад духовності, означений катаклізмами світового масштабу; використання таких художніх засобів, як гіпербола, символ та гротеск; архетипізована образна система.

У пункті 2.2. *„Мотиви лірики як складові концепції світовідчуття”* представлено типологію основних поетичних мотивів цього літературного угруповання, створену на основі уважного текстуального вивчення поезій „Молодої Музи”.

Це мотиви *протистояння* (боротьби двох стихій, чоловічого та жіночого начал, людини і стихії, добра і зла, ангельської і демонічної жіночої вдачі тощо); *філософські* мотиви представлені, в основному, у вигляді роздумів про сутність життя, його швидкоплинність, пошук щастя, єднання людського ества зі всесвітом; *есхатологічні* мотиви; мотиви *кохання* (нерозділеного, зрадливого, скороминущого, вимушеної розлуки з коханою, колишнього щасливого, платонічного, еротичні мотиви, мотив поклоніння жіночій красі та ін.); *патріотичні* мотиви (історичного минулого, розлуки з рідним краєм, болу за долю народу, любові до рідного краю ін.); *соціальні* мотиви; мотиви *смерті*; *війни*;

страждання; самотності; ностальгії за дитинством, молодістю; смутку; туги; дороги/подорожі (дороги у буквальному значенні та у значенні долання життєвого шляху, втечі від світу); *творчості/духовного життя* митця (вічної цінності мистецтва); мотив *воскресіння щастя*; мотив *радості*; *міфологічні* мотиви; мотив *марення; сну; народнописенні* мотиви.

Характерною ознакою модерністської поетики „молодомузівців” є наявність у їхній поезії мотивів марення та сну, що надають віршам відтінків загадковості, містики, таїни.

Всі ці властивості поезії „Молодої Музи” дозволяють розглядати її водночас як зразок сецесійної та символістської манер письма.

У підрозділі 2.3. „*Тип ліричного „я” у поезії „Молодої Музи”*” розглядаються індивідуальні особливості моделювання образу ліричного „я” в поетичних текстах „молодомузівців”.

У В. Пачовського це молода людина, яка прагне насолоди. У Б. Лепкого це меланхолійний та мрійливий характер. Передчуттям скороминушності життя і болем від нерозділеного кохання сповнена душа ліричного „я” М. Рудницького. Внутрішня сутність суб’єкта лірики О. Луцького розкривається в роздумах про скінченність земного існування. Тверезість розуму, не затьмарена пристрастями та глибока філософічність характеризують ліричне „я” С. Твердохліба. Суб’єкта лірики С. Чарнецького – самотнього мандрівника зі смутком у душі й розумінням свого трагічного призначення в цьому світі – рятує від житейських болів і розлуки кохана, яка приходить у його марення.

Спільними рисами ліричних „я” „молодомузівців” є розчарування в житті та коханні (їм доводиться пізнати найрізноманітніші лики цього почуття), болюче переживання поразки у боротьбі з житейськими труднощами, усвідомлення скінченності людського життя й приреченості. У соціальному житті суб’єкт лірики „молодомузівців” займає пасивну позицію: хоч він і вбачає в цінностях, якими живе суспільство, певну загрозу для свого народу, проте не в силі будь-що змінити. Позиція долання труднощів у віршах „молодомузівців” – це переважно вимушене змагання, терпіння, тягар. Позбавити від цих страждань суб’єкта лірики може тільки прозаїчна природна смерть. У більшості творів людський біль розуміється як святий, а сенс життя вбачається у стражданні. Суб’єкт лірики „Молодої Музи” прагне віднайти щастя й гармонію сам або з коханою за межами людського суспільства, найчастіше – біля моря. Ця втеча, як правило, так і не реалізується, а щастя лишається недосяжним: воно або вже в минулому, або лише у мріях про майбутнє. Такий тип ліричного „я” відображає відповідну естетиці декадансу концепцію світовідчуття поетів „Молодої Музи”.

Образними аналогами наділеного декадентськими рисами характеру ліричного „я” є поетичні образи паруса, чайки, відірваного від гілки листка магнолії, пожовклого опалого листя, які несуть семантику самотності й приреченості, шляху, блукання, вмирання.

„Молодомузівці” тонко відчули естетичне значення поетики морської стихії з її ознаками могутності, краси, пристрасті, небезпечності, неприборканості, підступності. Море стало пейзажним тлом багатьох їхніх віршів, що дозволило символічно підкреслити позначене декадансом світовідчуття їхнього ліричного „я”.

У підрозділі 2.4. „*Поетична семантика кольору*” розглядається естетичне значення символіки кольору у віршах „молодомузівців”.

Окрім підсилення емоційної тональності вірша, колір може надавати символічності поетичним образам та бути ключем до часткового декодування символічних значень, які містить семантико-асоціативне поле образу. Тужливі мотиви, гнітюче емоційне забарвлення поетичних образів „Молодої Музи”, присмеркові пейзажі, тематика смерті й приреченості справляють таке враження, ніби вся кольорова палітра обмежується сірим і чорним кольорами. Проте глибше дослідження семантики кольорів у поезії „Молодої Музи” дає несподівані результати: кольорову палітру цієї поезії насправді складають синій, блакитний, фіолетовий, срібний, золотий, білий, блідий, зелений, жовтий, пожовклий, рожевий, червоний, чорний, сірий, пурпуровий, кривавий, багрянний та інші кольори.

Результати статистичної й інтерпретаційної роботи з поетичними текстами „молодомузівців” доводять, що у символічному значенні найбільш уживаним є срібний колір, який відіграє роль семантичного пом’якшення й асоціативно пов’язується з ніжними почуттями, поняттям прекрасного, витонченого та невловимого. „Срібні образи” художньої системи „молодомузівців” (срібна вільха як символ ностальгії за батьківським домом та дитинством, срібний місяць як символ ніжного кохання, срібні звуки вранішнього дзвону та ін.) надають особливого ліризму їхнім текстам: від замилювання й ніжності до легкого суму, що є наслідком застосування прийому поетичної синестезії.

Найпоширенішими символічними втіленнями білого кольору (другого за частотою вживання у символічному значенні після срібного) у творах „молодомузівців” є образи білих квітів, білої рожі, білих птахів (голубів, пав), білих мрій, білої душі, білої снюяви та образу коханої, що являється суб’єкту лірики біла і ясна. Семантика білого кольору найчастіше пов’язується зі сферою людських почуттів і може бути біполярною.

Асоціативне поле поетичних образів, у складі яких вжито синій колір, становлять такі значення: високі прагнення, мрії, радість, кохання, жаль, смуток.

Асоціації, які викликає той чи інший колір, у деяких контекстах можуть набувати протилежних значень. Наприклад, білий колір як структурний елемент образів „білесеньких пав” у поезії О. Луцького „Сонце, сонце!..” та „білої шарфи з похоронного вінця” у поезії С. Твердохліба „Загуділи водопади” набуває протилежних символічних значень.

Ми розмежовуємо поняття колір (або колір-означення) та символічний колір (або колір-символ). Символічні кольори можуть містити символічний зміст безвідносно до образу. У фольклорі це стосується червоного, кривавого, чорного та білого, а в поезії „молодомузівців” – це срібний, золотий, синій, іноді білий, сірий та чорний: з яким би поетичним образом вони не злилися – семантика образу залежатиме від символічного значення кольору.

У пункті 2.5. „Декаданс як основний емоційний маркер поезії „молодомузівців” пропонується інтерпретація поетичних образів, позначених впливом естетики декадансу на основі наукового досвіду Ю. Лотмана, О. Лосева та М. Бахтіна за допомогою структурно-семіотичного методу аналізу поетичного тексту. Це, передовсім, персоніфіковані образи смутку та близьких до нього за семантикою почуттів – суму, туги, печалі, журби, скорботи, а також плачу, сліз, меркнучих метеорів, тривожного дзвону, зловісного чорного птаха та чорних коней, чорного мотиля, опалого листя, розірваної струни, руїн, тіні та ін. Сюди ж належать образи та символи, семантика яких пов’язана з поняттям смерті: образи кладовищ, могил, гробів, хрестів. Образ сліз у поезії „Молодої Музи” означений великою кількістю різноманітних епітетів, що свідчить про особливу увагу до нього поетів: ревні, криваві, щирі, теплі, ясні, сльози любові, холодні, зимні, прощальні, „сльози-брильянти” і перли-сльози. Значна кількість таких образів у поезії „молодомузівців” підтверджує переважаючого декадентського світовідчуття, яке передбачає творення краси із жахливого, потворного, наголошує на темних, трагічних моментах людського існування й забарвлює у відповідні емоційні тони художні тексти.

У третьому розділі „Символічний континуум поезії „Молодої Музи” розглядається художня специфіка символічних образів, які зустрічаються в цій поезії, у двох аспектах: з’ясовуються культурні контексти, з яких вони походять, та здійснюється психоаналіз поезики стихій за методикою Г. Башляра.

У підрозділі 3.1. „Символіка поетичних образів „Молодої Музи” окреслюється коло символів, які сформували її символічний код.

Сучасними дослідниками творчості „Молодої Музи” визначено декілька типологій її символіки: 1) за тематикою (астральна, мариністична, рослинна, символіка каменів, кольору тощо); 2) за типом світовідчуття поета (декадентська, романтична, сецесійна); 3) за походженням (запозичена зі світової літератури, з українського фольклору); 4) за ступенем пізнаваності (символи, значення яких розкриваються у контексті, і такі, що однозначно не декодуються).

У пункті 3.1.1. „Художнє значення образів слов'янського фольклору у поезії „Молодої Музи” йдеться про переосмислення образів та сюжетів народної міфології, наповнення їх модерним психологічним і соціальним змістом як одну з тенденцій українського модернізму.

Слов'янська міфологічно-символічна образність надає творчості „молодомузівців” архетипної глибини, котра актуалізує діяльність найглибших пластів психічного життя читачів.

У пункті 3.1.2. „Творче переосмислення образів світової літератури” пояснюється художнє значення символічних образів та сюжетів світової літератури в поетичних творах „молодомузівців”.

У текстах „молодомузівців” найбільш численні запозичення з античної літератури природно співіснують з образами інших джерел світової культури. Знаковим як для європейського мистецтва епохи модернізму, так і для творчості „Молодої Музи” був інтерес до образів східних культур, зокрема з Біблії та індійських священних текстів.

У підрозділі 3.2. *Символіка стихій у поезії „Молодої Музи”* пропонується інтерпретація поетики стихій на основі розробленого Г. Башляром методу психоаналізу поетики стихій у художніх творах.

У пункті 3.2.1. „Типологія поетичних образів води” розглядаються образи водяної стихії: джерело, ручай, водоспад, ріка, став, човен, море, океан, дощ, злива, гроза, роса, сльози.

Результати дослідження поетики водяної стихії доводять, що особливого значення у творчості „молодомузівців” набуває поетичний образ моря, який постає символом високих поривань і величі духу, сердечних почуттів, хвилювань людської душі, боротьби за втілення мрій, а іноді символом одвічних таємниць буття. Символ моря амбівалентний: з одного боку, це вмістилище людських гріхів і болю, з іншого – джерело очищення душі через страждання. Море може бути омріяним краєм, де суб'єкт лірики прагне досягти умиротворення й гармонії.

У поезії „Молодої Музи” часто зустрічається художня паралель „душа-вода”, зумовлена властивістю води вбирати в себе все, що вона „бачить” і „чує”, і в чому, за Г. Башляром, проявляється її схожість із людською душею.

У праці „Вода і марення” Г. Башляр зазначає, що воду можна визначити як меланхолійну стихію та певне субстанціальне небуття, матерію відчаю. Насиченість водяними образами поезії „Молодої Музи” зумовлює сприйняття її читачем через призму таких почуттів, як розпач, глибока меланхолія й туга, та пов'язує поетику водяної стихії з самотністю.

Особливістю поетики водяної стихії „Молодої Музи” є те, що деякі образи, попри їх означеність у природі як чистих вод, можуть поставати в образній структурі поезій як води каламутні (образи дощу, водоспаду, джерела, в якому живе гадюка), і навпаки, образи-аналоги неприборканої (солоні) води в природі постають у віршах „молодомузівців” як води чисті й цілющі (образ сліз у деяких поезіях та образ спокійного моря). „Молодомузівці” остаточно не відриваються від міфологічних уявлень про водяну стихію, збагачуючи свої модерністські, переважно декадентські за світовідчуттям поезії міфологічним підтекстом.

У підрозділі 3.2.2. *„Поетичний світ „повітряних” змістів”* розглядаються образи повітряної стихії: вітер, небо, птах, крила, світло, хмари, райдуга, імла, ніч, сумерк, туман, буря та ін. Динамічним смисловим центром поезій „Молодої Музи”, пов'язаних із повітряною стихією, є символічний образ птаха. Спираючись на науковий досвід Г. Башляра, розмежовуємо поетичні значення понять „легкого” й „важкого” польоту. Для поезій цього літературного угруповання властивий здебільшого „важкий” політ і символічні образи ворона, орла, пугача, містичного чорного птаха та „чорного мотиля”. Важкий політ обтяжується такими емоціями, як смуток, жаль, туга, страх, передчуття кінця. У поезії „Молодої Музи” семантику безладного, самотнього польоту мають символічні поетичні образи листка магнолії, що самотньо летить над морем, пожовклого листя, яке опадає тощо. Рідше поети „Молодої Музи” звертаються до образів, пов'язаних із поетикою повітряної

стихії, щоб передати такі значення, як легкість і безтурботність, свобода, молодість, радість, кохання. Семантика цих символічних образів підсилюється фонетичними і ритмічними засобами евфонії, алітерації, звуконаслідування, гри звуків.

„Повітряні” образи в поезії „молодомузівців”, як і образи інших стихій, амбівалентні. В одних випадках вони навіюють відчуття легкості й солодкої мlosti, вільного лету, висоти, а в інших – почуття невизначеності, страху перед невідомим, гнітючого усвідомлення падіння. Так, образ туману часто передає значення невідомості, страху, небезпеки, а іноді налаштовує на заспокоєння та умиротворення. Одним із образів, що поєднує дві стихії – повітряну та водяну – є образ чайки, який символізує душу ліричного „я”.

У „повітряній” поезії часто зустрічається пов’язана з образом неба символіка лазурного, золотого та голубого кольорів, які символізують волю.

У пункті 3.2.3. „Символіка хтонічних образів” тлумачаться образи земної стихії: гори, скелі, вершини, земля, рілля, поле, нива, дерево, сад (вишневий сад як символ батьківщини), листя (часто – пожовкле й опале), дім, рідше – пустеля, оаза, стежка і шлях, а також образи змії або гадюки, рослин, каміння.

Образи земної стихії можуть втілювати протилежні значення: з одного боку, це значення захищеності й спокою, рідної домівки (гори, скелі, дім, сад, стежка, поля, ниви), з іншого – значення протистояння, агресії, твердості, протесту (образи урвищ, скель, гір, змії і гадюк, землі, поля, ріллі). До яскраво амбівалентних образів земної стихії належить образ стежки, який у творчості „молодомузівців” набуває значення носія інформації, що накопичує життєві враження ліричного „я”. Схоже до образу шляху, стежка може трактуватися як одна з іпостасей символічного образу лабіринту, який в оніричному світі постає в двох значеннях: жорсткого лабіринту, який ранить, та м’якого, в якому задихаються. У символічних образах „молодомузівців” переважають значення жорсткого лабіринту. Відповідно до типології Г. Башляра у поезії „Молодої Музи” образ стежки наділений семантикою „втраченого шляху”.

Образ коня (коней) у „Молодої Музи” постає в оточенні хтонічної символіки, хоч символізує перехід із однієї стихії в іншу.

Образи гір символізують, як правило, прагнення, високу мету, заповітні мрії, високі почуття та силу духу, святість. Їхніми антиподами є образи проваль та урвищ – символи зла, страждань, смерті, усього темного, незрозумілого, містичного, що протистоїть людині, та образи скиби й ріллі, що символізують нужденне існування і невдячну та виснажливу фізичну чи творчу працю.

Рослинну символіку у поезії „Молодої Музи” представляють образи місцевих та екзотичних рослин, що демонструє традицію рослинного декорування, яка йде від сецесійного стилю та традицій бароко.

У модерністському ключі „молодомузівцями” інтерпретовані не лише образи рослин, а й міфологема саду, поетичний образ якого в різних контекстах може бути символом втраченого раю, кохання, духовного життя людини чи душі суб’єкта лірики.

Серед символічних образів каміння на особливу увагу заслуговує символічний образ перлів, який актуалізує відомі у світовій культурі значення символу перлини і асоціюється з такими значеннями, як мрії, жіночність, чистота, досконалість, праведність, місячне світло та ін. Символічний образ перлів значно розширює інтертекстуальність поезії „молодомузівців”, натякаючи на розмаїття їх семантики в різних культурних контекстах: відродження (Єгипет), джерело життєдайної енергії та оберег від меланхолії й зрадливих друзів (Античність), плодючість і водночас цнота, а також символ Діви Марії (християнство), просвітлення (буддизм), праведність (іслам) тощо.

Образ розсипаних перлів у творчості „Молодої Музи” може означати раптовий кінець, апокаліпсис, катастрофу. У творах „молодомузівців” це часто символ сліз, недосяжних мрій, втрат, зради, біди, приреченості.

У пункті 3.2.4. „Поетизація вогню” в центрі уваги образи вогняної стихії: сонця, зірок, вогнища, купальського вогню, пожежі, пекла, „байтати” (стихійного вогню бразильських лісів).

Поетика вогню у творчості „Молодої Музи” реалізується в таких типах „вогняних” образів: 1) вогонь як творча, нестримна енергія, що прагне змін і дії; 2) вогонь як кохання, пристрасть; 3) вогонь як енергія, що спонукає жити; 4) вогонь, що очищає; 5) вогонь як стихійне лихо; 6) вогонь як енергія, що підтримує спокійне горіння (тепло й гармонія); 7) згасаючий вогонь (символ втрати, смерті).

„Вогняних” образів у поезії „Молодої Музи” значно менше, ніж образів інших стихій.

Створений за допомогою прийому поетичної синестезії образ тернового вогню в збірці В. Пачовського „Ладі й Марені терновий огонь мій...” символічно поєднує семантичні поля вогняної та земної стихій, демонструючи характерний українцям синтез епох, культур, вірувань.

Образи сонця, зірок і місяця можуть набувати значень вогняної та повітряної стихій і, залежно від контексту, нести оптимістичну (мрії, ніжність, кохання, життя) або занепадницьку семантику (сльози, туга, втрата смислу життя, самотність, чужина). Символічні образи місяця та зірок часто означаються епітетом „срібний”. Срібний колір у структурі поетичних образів „Молодої Музи” нагадує про символістський контекст творчості цього літературного угруповання, про „срібний вік” російської поезії, французький символізм.

Висновки. Узагальнення матеріалів сучасних досліджень Т. Гундорової, М. Ільницького, А. Матусяк, В. Моренця, С. Павличко, Я. Поліщука, Б. Рубчака, Н. Шумило, С. Яковенка та ін. про сутність модернізму, його прояви на українському літературному ґрунті і, зокрема, в поезії „Молодої Музи” показало, що більшість науковців відзначають філософсько-стильову багатоаспектність творчості „Молодої Музи”, яка виражена у співіснуванні в їхній творчості рис неоромантизму, символізму, декадансу, сецесії, імпресіонізму, елементів преекспресіонізму. Ближче знайомство з поетичними текстами „молодомузівців” підтверджує правильність таких припущень.

Поняття модерністських тенденцій розуміємо як формально-змістове тяжіння творів до поетики тих чи інших течій модернізму. Текстуальне вивчення поезії „Молодої Музи” переконує в наявності таких тенденцій на різних рівнях структурно-композиційної організації художнього тексту.

На стильовому рівні у „Молодої Музи” простежується еkleктизм – поєднання рис символізму (символічні образи та символіка кольору), експресіонізму (яскравість вражень, контрастність образів), імпресіонізму (психологічні та філософські пейзажі з їх ідеєю мінливості, фрагментарне змалювання світу та ліризація почуттів, надавання вагомому естетичного значення кольорам та відтінкам), сецесійного стилю (вживання екзотизмів, змалювання екзотичних пейзажів та багатий рослинний декор), декадансу (гнітюче психоемоційне тло поезії, символіка смерті, втрата суб’єктом лірики сенсу життя).

На рівні образного ладу модерністські тенденції проявляються в особливостях моделювання образу ліричного „я” „молодомузівців”, який у кожного автора є носієм рис, що відповідають тому чи іншому стильовому різновиду модернізму, та символічного континууму поетичних творів „Молодої Музи”, основними культурними джерелами якого є українська міфологія і фольклор, антична міфологія, середньовічна й сучасна „молодомузівцям” європейська література, література Сходу (перш за все, Біблія і буддійські тексти), що стимулює архетипну діяльність, розширює коло підтекстових значень поезії та поглиблює її символічний характер. Художньо осмислені образи світової літератури актуалізують ті культурні й літературні контексти, в яких вони вживаються, збагачуючи поетичні твори „молодомузівців” додатковими смисловими нюансами, сприяючи їх художній виразності та розширюючи інтертекстуальність.

Моделювання художніх образів, в основу творення яких покладено поетику стихій, показало переважання у поезії „Молодої Музи” образів водяної стихії, біполярна семантика яких ґрунтується на міфологічних уявленнях про водяну стихію.

До образів, пов’язаних із поетикою повітряної стихії, „молодомузівці” звертаються, щоб передати не лише такі значення, як легкість, свобода, кохання, а й невизначеність, розгубленість перед невідомим, страх падіння. Динамічний смисловий центр поезій, пов’язаних з повітряною стихією, творить символічний образ птаха; при цьому чайка, соловей, білі пави стають втіленням чистоти й легкості, а образи пугача, орла, грифа, ворона та містичного чорного метелика зазвичай, нагромаджують навколо себе семантику темного й важкого.

У семантиці поетичних образів земної стихії можна виокремити принаймні дві емоційно-смислові домінанти: з одного боку, це значення захищеності й спокою, рідної домівки, з іншого – протистояння, агресія, твердість, протест, прагнення.

Важливе місце у творенні символічного континууму займають образи каміння, серед яких чи не найбільшої уваги заслуговує образ перлів, та рослинна символіка, представлена у поезії „Молодої Музи” великою кількістю місцевих та екзотичних назв, що вказує на традицію рослинно-екзотичного декорування і є одним із проявів сецесійного стилю.

„Вогняних” образів у поезії „Молодої Музи” значно менше, ніж тих, що представляють інші стихії, і їх семантичне поле можна описати такими значеннями: творча енергія; пристрасть; енергія, що підтримує спокійне горіння життя чи якогось почуття; стихійне лихо; згасаюча енергія (символ втрати, смерті).

Колористична символіка в текстах поетів „Молодої Музи” має вагоме естетичне значення, оскільки підсилює емоційну тональність вірша і смислово домінанту символічного образу. Ми розмежували поняття колір (або колір-означення) та символічний колір (або колір-символ): є кольори, що виступають в ролі звичайних епітетів, і такі, що входять до структури символічних поетичних образів, наповнюючи їх додатковими значеннями. Палітра символічних кольорів у поезії „Молодої Музи” багата: синій, срібний, білий, золотий, блакитний, жовтий, блідий, багряний, сірий, чорний, зелений. Ці кольори розширюють асоціативні ряди, які викликає образ, до структури якого вони входять. Є кольори, що можуть містити символічний зміст безвідносно до означуваного ними образу, як-от у фольклорі червоний, кривавий, чорний та білий, а в поезії „молодомузівців” – це срібний, золотий, синій, іноді білий, сірий та чорний.

Модерністські тенденції простежуються також у сукупності мотивів поетичної творчості „Молодої Музи”, які формують модель буття та концепцію світовідчуття цього літературного угруповання. У центрі цього світовідчуття – інтровертне самозаглиблення, філософічна споглядальність, прагнення заховатися від світу в ідеальному бутті.

Переважаючий мінорно-трагічний пафос творів „молодомузівців”, велика кількість у текстах означників негативних переживань (смутку, болю, розчарування, плачу, розпачу, жаху та ін.), символіка смерті (елементи поховальної обрядовості, цвинтарні краєвиди), втрата суб’єктами лірики сенсу життя переконують, що основним емоційним маркером цієї поезії є декаданс.

Модернізм як тип творчості передбачає алієнацію митця від світу природи, рідного соціально-політичного й національного середовищ з одночасним зануренням у світ культурних універсалій, орієнтацією на естетичні норми сучасних йому мистецтв і світової літератури. Поети „Молодої Музи” у цьому сенсі не були винятком. Переклади з іноземних мов, проживання в інших країнах, залучення до творів екзотичних та символічних образів світової літератури сприяли доланню зазначених меж. Вони не лише усвідомлювали необхідність модернізації художніх ідеалів у літературі, а й по-новому відчували світ, що спонукало до пошуку нових засобів вираження авторської свідомості, нової образності, нового мовостилу. Тому творчість цієї групи галицьких поетів стала знаковим явищем в українській літературі межі XIX-XX ст.

Публікації за темою дисертації:

Основні публікації:

1. Шегеда О.П. Символіка образу розсипаних перел у поезії „Молодої Музи” / О.П. Шегеда // Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. – Випуск 42. – Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2008. – С. 221-224 (0,5 др. арк.).
2. Шегеда О.П. Творче осмислення західноєвропейського модернізму у поезії „Молодої Музи” / О.П. Шегеда // Вісник Львівського університету. Серія філологічна. – Випуск 39: Матеріали Міжнародної наукової конференції „Актуальні проблеми теорії та історії української літератури”. Част. 2. – Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2007. – С. 124-131 (0,7 др. арк.).
3. Шегеда О.П. Символістські візії в поезії П. Карманського: український та західноєвропейський досвід / О.П. Шегеда // Література. Фольклор. Проблеми поетики: Зб. наук. праць. – Вип. 26. – К.: Акцент, 2007. – С. 496-504 (0,5 др. арк.).
4. Шегеда О.П. Творчі орієнтири І. Франка та П. Карманського / О.П. Шегеда // Волинь-Житомирщина. Історико-філологічний збірник з регіональних проблем. – № 15. – Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2006. – С. 171-178 (0,5 др. арк.).
5. Шегеда О.П. Витоки модерністичних тенденцій у поезії „Молодої Музи” / О.П. Шегеда // Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. – Випуск 26. – Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2006. – С. 215-217 (0,4 др. арк.).
6. Шегеда О.П. Символіка кольору у творчості Лесі Українки / О.П. Шегеда // Вісник Житомирського педагогічного університету. – Випуск 7. – Житомир: Вид-во ЖДПУ ім. І. Франка, 2001. – С. 158-161 (0,5 др. арк.).

Додаткові публікації:

1. Шегеда О.П. Біблійні образи у поезії „молодомузівців” / О.П. Шегеда // Літературознавчі студії / За ред. П.В. Білоуса. – Випуск 2. – Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2008. – С. 89-98 (0,4 др. арк.).

АНОТАЦІЯ

Шегеда О.П. Модерністські тенденції у поезії „Молодої Музи”. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата філологічних наук за спеціальністю 10.01.01 – українська література. – Національний університет „Києво-Могилянська академія”. – Київ, 2009.

У дисертації розглядаються модерністські тенденції в поезії „Молодої Музи”, що виявляються на різних рівнях художньої образності: структурно-композиційному, фонетичному, ритмічному, лексичному.

Аналіз поетичних текстів „молодомузівців” доводить стилістичний еkleктизм їх творчості, виражений у співіснуванні рис символізму, декадансу, імпресіонізму, сецесії і неоромантизму, елементів преекспресіонізму і застосуванні широкої гами властивих їм стилістичних прийомів: музичність строф, звуконаслідування та гра звуками, символічні образи та символіка кольору; яскравість вражень, контрастність образів, мотивів та пейзажів як результат впливу преекспресіонізму; психологічні та філософські пейзажі з їх ідеєю мінливості, фрагментарним змалюванням світу та ліризацією почуттів; використання рослинного декору, вживання екзотизмів та змалювання екзотичних пейзажів.

Дослідження мотивів та образної системи віршів „Молодої Музи” показує, що основним емоційним маркером її творчості є декаданс, рисами якого позначений також тип ліричного „я”. Символічний континуум декадентської образності утворюють образи суму, туги, плачу, сліз, меркнучих метеорів, тривожного дзвону, зловісного чорного птаха та чорних коней, чорного метелика, опалого листя, розірваної струни, руїн, тіні, а також образи та символи, семантика яких пов’язана з поняттям смерті.

Дослідження ґрунтується на конкретно-історичному аналізі літературно-художніх та історико-літературних джерел. Для інтерпретації поетичних текстів застосовано структурно-

семіотичний, рецептивно-естетичний, порівняльно-типологічний методи дослідження. До образів, пов'язаних із символікою стихій, застосовується метод психоаналізу поезики стихій, розроблений і апробований Г. Башляром.

Ключові слова: модернізм, символізм, декаданс, сецесія, імпресіонізм, преекспресіонізм, символ, архетип, поезика стихій, символіка кольору.

АННОТАЦІЯ

Шегеда Е.П. Модернистские тенденции в поэзии „Молодой Музы”. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата филологических наук по специальности 10.01.01 – украинская литература. – Национальный университет „Киево-Могилянская академия”. – Киев, 2009.

В исследовании раскрывается эстетическая сущность модернистских тенденций в творчестве поэтов „Молодой Музы”: особенности организации поэтических текстов на структурно-композиционном, лексическом, фонетическом и ритмическом уровнях художественной образности.

Исходя из конкретно-исторического подхода к анализу литературно-художественных и историко-литературных источников с использованием структурно-семиотического, сравнительно-типологического методов, а также метода психоанализа поэтики стихий в художественном тексте в работе интерпретируется образная система поэзии „молодомузовцев”. В работе осуществляется интерпретация поэтики стихий на основе комплексного применения метода психоанализа поэтики стихий Г. Башляра с элементами структурного и герменевтического анализа.

Результаты анализа поэтических текстов свидетельствуют об эклектизме творческой манеры „Молодой Музы”: ей присущи особенности символизма, декаданса, импрессионизма, сецессии и неоромантизма, элементы преэкспрессионизма.

Исследование символики цвета как модернистской черты поэзии этой группы продемонстрировало широкую гамму цветов и цветовых оттенков, наиболее частым среди которых является серебряный. Мы разделили понятия цвета (или цвета как художественного определения, эпитета) и символического цвета (цвета-символа).

Особенности мотивов лирики „Молодой Музы” и типа её лирического „я” указывают на влияние декаданса, который определяет концепцию мироощущения поэтов.

Большое количество творчески преобразованных образов славянской, античной, средневековой мифологии, буддийских источников, Библии, мировой литературы служит углублению архетипной основы этой поэзии, а также расширению интертекстуальности её образности.

Результаты анализа поэтики стихий в поэтических текстах доказывают преобладание в них образов, которым свойственно выражать поэтические смыслы водной стихии (опасность, непокорность, любовь и страсть, смерть). Семантика символических поэтических образов воды в поэзии „Молодой Музы” двойственна, что соответствует архетипной основе древних представлений о стихии воды как субстанции одновременно наделённой враждебной и родной, любящей (материнской) сущностями.

К „воздушным” образам „молодомузовцы” обращаются, чтобы передать ощущения и смыслы легкости и свободы, возвышенных чувств, а также чтобы обозначить растерянность от неизвестности и страх падения.

Образам земной стихии также свойственна амбивалентность: они передают значения защищенности и агрессии.

Реже всего в поэзии „Молодой Музы” встречаются образные воплощения поэтики огненной стихии. Семантика этих символических образов определяется такими значениями: энергия созидания, страсть, энергия жизни, очищение, угасание.

Ключевые слова: модернізм, символізм, декаданс, сецесія, імпресіонізм, преекспресіонізм, символ, архетип, поезика стихій, символіка цвета.

SUMMARY

Shgeda O.P. The modernist trends in the poetry of “Moloda Muza”. – Manuscript.

The Thesis for the Degree of Candidate of Science (Philology) in Speciality 10.01.01 – Ukrainian Literature. – National University of “Kyiv-Mohyla Academy”. – Kyiv, 2009.

The investigation covers the modernistic trends in the poetry of “Moloda Muza”, which can be identified at various levels of the artistic imagery, i.e structural and compositional, phonetic, rhythmical and lexical.

The textual analysis of the poetic works of the Moloda Muza authors demonstrates the stylistic eclecticism of their creative activities which is manifested by the coexistence of such features as symbolism, decadence, impressionism, secession and neo-romanticism, expressionism pre-formations, as well as by a wide range of stylistic devices which are used by the authors and are characteristic of the above trends: stanza melodiousness, symbolic images and symbolism of colour, vividness of impressions, contrast of images, motifs and landscapes as a result of the effects of expressionism pre-formations, psychological and philosophical landscapes with their ideas of inconstancy, fragmentary portrayal of the world and lyrical orientation of feelings; the application of the vegetative décor, the use of exoticisms and the portrayal of exotic landscapes.

The investigation into the motifs and image-bearing system of Moloda Muza poetry shows that the main emotional marker of its creative activities is decadence whose features mark a lyrical character as well. The symbolic continuum of the decadence imagery is created by the images of melancholy, sorrow, weeping, tears, fading meteors, alarming bell-ring, ominous black bird and black horses, black butterfly, fallen leaves, torn string, ruins, shadow, as well as by the images and symbols whose semantics is connected with the concept of death.

The investigation is based on the principle of a specific historical approach to the analysis of belles-lettres and historical and literary sources. The interpretation of poetic texts envisages the application of such research methods as structural and semiotic, hermeneutical, comparative and typological.

The images connected with the symbolism of calamities require the application of the method of psychoanalysis of poetics of calamities developed and tested by G. Bashlyar.

Key words: modernism, symbolism, decadence, secession, impressionism, expressionism pre-formations, symbol, archetype, poetics of calamities, symbolism of colour.